

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Hermanni Conringii De Antiquitatibus Academicis Dissertationes

Conring, Hermann

Helmeftadii, 1674

Supplementum XXXII. Ad pag. LXV.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12929

Presbyter hic Beda requiescit, carne sepultus.

Dona Christe animam in cælis gaudere per avum:

Daque illum Sophia de ebriari fonte, cui jam

Suspiravit orans intento semper amore.

Poteritne ulla excusatione hic pudor extenuari, ut nec in eo Monasterio, ubi illo vivente totius litteraturæ exultabat gymnasium, potuerit inveniri homo, qui memoriam ejus formaret, nisi exili & miserabili stilo?

SUPPLEMENTVM XXXII.

Ad pag. LXV.

PERPERAM docuimus, meliorem literaturæ culturam quæ cæpit sub Carolo Magno in Francorum imperio, deberi Monasteriorum majori multitudini. Vera enim causa ejus fuit illud, quod primus Carolus constituerit, in Monasteriis omnibus scholas habendas esse, quodq; eâ in parte nonnulla Monasteria composuerint sese ad laudabile exemplum optimorum quorumque Monasteriorum Angliæ & Hiberniæ.

Et verò ante Carolum nulla fortasse fuit, in Franciæ quidem regni quamvis amplissimi monasteriis, schola ulla. Imò verò Bonifacio, quem Legatum Romani Pontifices constituerant, curante, Monasteria universa jussa sunt in vita & moribus Regulam Benedicti observare, etiam si antehac aliis institutis vixissent. Illa autem Regula ad scholas habendas neutiquam fuit composita: ceu jam tum ante demonstravimus. In Synodo nempe Franciæ quam anno DCCLII Dux Austrasiæ Carolomannus coëgerat, constitutum est: *Vt Monachi & ancille Dei Monasteriales, juxta regulam S. Benedicti ordinatè vivere studeant, & vitam propriam gubernare, secundum prædicti Patris ordinationem, non negligant.* Eodem porrò anno, in Synodo Liptinensi, *Abbatès & Monachi*

nachi receperunt regulam S. patris Benedicti ad restaurandam normam regularis vite. Ut dilertè scribitur in Capitularibus Ansegisi l. V. cap. 3. sicut illa quam retulimus constitutio habetur capitulo 2.

In novis porrò constituendis per Germaniam Cœnobiis, Bonifacium non spectasse propagationem doctrinæ sive sacre sive alterius cujusque, vel ex verbis Rudolphi, quibus *capite X. historia vite S. Liobæ* apud Surium ad diem xxix Septembris, usus ille est, liquidò apparet. *Viaens vir beatissimus Bonifacius, Ecclesiam Dei crescere, & certantibus studiis ad vota perfectionis accendi, duplicem viam ad profectum religionis instituens, Monasteria construere cepit: ut ad fidem catholicam populi non tam Ecclesiasticâ gratiâ quam Monachorum & Virginum congregationibus raperentur.* Imò verò nova à Bonifacio condita Monasteria, sicut ad nominam Benedictinam, ita ad studia literarum propaganda planè idonea, fuerunt composita. Duodecim feruntur Bonifacio in Germania originem suam debere, & præcipuum horum esse Fuldense. At verò de illo Bonifacius ad Zachariam Papam in hæc verba scripsit, eâ epistolâ, quæ in volumine quod Epistolarum S. Bonifacii titulo mendosissimè edidit Nicolaus Serrarius, est centesima quadragesima prima. *Est locus sylvaticus in eremo vastissima solitudinis, in medio nationum prædicationis nostræ in quo Monasterium construentes, monachos constituimus sub regula S. Patris Benedicti viventes: viros strictæ abstinentiæ, absq; carne & vino, absq; sicera & servis, proprio manuum suarum labore contentos. Quæ ratio vivendi literis sive discendis sive docendis non utique est apta. Quod de Bonifacio nemo mirabitur, qui vel inspexit duntaxat Epistolas Bonifacianas, nihil sapientes vel sacre eruditionis; tantum abest, ut quidquam in illo viro cæteroquin*

teroquinpio, laudem mereatur eruditionis secularis. Ea propter illud etiam, quod nos Kirchnero credentes scripsimus pag. 193, quasi jam *Sturmo Abbate una Fulda triginta doctores artium linguarumq; & sexcentos genere claros discipulos aluerit*, non dubitamus nunc fabulis accensere. Et verò in *Vita S. Liobæ* apud Surium die xxix Septembris, jam paulò ante adductâ, testatur Rudolphus: Bonifacium mandasse Lullo successori suo Moguntino, *de Monasterio Fuldensi, quod auctoritate Zacharia & favore Carolomanni Regis (rectius Ducis) Austrasie in vastissima solitudine saltus Boconia ipse construxerat: ut quia Monachi locum illum inhabitantes pauperes erant (iis vero tum præerat Sturmo Abbas) & necdum alia haberent servitia, sed solo manuum suarum labore victitabant, ædificium fundata tum ibi Ecclesiæ ad perfectionis terminum deduceret.* Ne quidem autem Rothario Abbate tertio primum vivendi genus desisse, liquet ex libello supplice Monachorum Fuldensium ad Carolum Magnum, contra Abbatem illum suum: *ut ædificia immensa atq; superflua & cætera inutilia opera omitteret, quibus Fratres accideret ultra modum fatigari, & famulos foris dissipare.* Indicant enim hæc verba, tunc etiam Monachos in ædium structuram manibus operam præstitisse.

Quantumvis verò ut Fuldense ita etiam fortassis reliqua ab se constructa Monasteria Bonifacius usque adeo duram voluerit vitam agere: licet vetera etiam quæq; Cœnobia ad regulam Benedicti fuerint revocata; haud videtur tamen rigide illud ipsum fuisse etiam in vetustioribus exactum: præsertim quia jam illo ævo Monachis istorum cœnobiorum esset abunde de vitæ necessariis prospectum, ut haud esset necessum manu sibi victum quærere ex primo Benedicti instituto. Non enim asperitatis hujus ulla in

monib;

monumentis ævi istius apparent vel levia vestigia: quam abstinentiam ab omni carne cunctis tum cœnobitis fuisse adhuc communem, haud pauca liquidò significant. Hactenus itaque non obfuit illis Monachis alimentorum quærendorum inopia, quo minùs in Cœnobiis & ipsi proficerent & alios instituerent. Attamen nec in illis monasteriis fuerunt ullæ scholæ; imo nulli viri eruditi, etsi morum sanctitas quibusdam haud defuerit. De Augiâ divite quam appellant, memoratur tamen: illam à Carolo Martello ex instituto S. Pyramini ita fuisse institutam, ut (verba sunt Bruschi) tantùm Principes Comites ac Barones illic educarentur ac erudirentur, à prima infantia ad adolescentiæ usq; tempora. Tum enim (ait Bruschi) benè institutis ac liberè educatis integrum ac liberum erat, prodire iterum vel uxores ducere, vel aulas Principum vel militiam sequi. Equitum vero ac civium liberi admittebantur nulli. Erat igitur tantùm Principum ac sublimi stirpe natorum schola ac gymnasium quoddam. Tritthemius l. 1. ad annum Christi 741 tantùm hoc refert de Augiâ illâ. In illa successu temporis multi viri claustrales eruditione & sanctitate vixerunt insignes. De schola magnatum habet nihil. De S. Meinrado tamen in ejus Vita apud Surium mense Januario ita scribitur: Meinradus cum jam eam ætatem attigisset, qua aptari posset literarum studiis, à patre ducitur ad insulam quam veteres Sindelaugiam vocabant Sindelaug. Huc puer jam dictus à patre ductus commendatur viro per omnia honestissimo Erlebaldo monacho. De S. Wolffgango item apud eundem Surium Mense Octobri pag. 991 legitur: *Wolffgengus non contentus scholis trivialibus aut privatis erudiri, patre deducente eò sibi properandum statuit, ubi tum intra Germania fines maximè florento studia literarum. Itaq; ad Augiense monasterium se contulit.*

sulis. Verum enimvero de reliquis antiquioribus Cœnobiiis Benedictinis Germaniæ nostræ nihil tale memoratur. Ac proinde non fas est, exemplo hoc uno in universum de omnibus idem pronunciare. Est præterea illis relationibus multum facti admistum: ut non liceat vel illas tuto credere. Utque magnatum liberi alique in Augia fuerint instituti non nihil prima ætate, veræ tamen & solidæ doctrinæ scholam ibi tum fuisse, ne hoc quidem a gumento licet docere. Uno verbo, vetera illa Cœnobia Benedictina nihil momenti ad doctrinæ propagationem attulerunt.

IGITUR verissimum est id quod diximus, à Carolo demum Magno monasticas fuisse scholas institutas, in Francici quidem Imperii regionibus. Libro sanè primo Capitularium Ansegisi *cap 71* ita constitutum est: *Ve schole legentium puerorum fiant: Psalmos, notas, cantus, computum, Grammaticam, per singula monasteria vel Episcopia discant.* Libro v. tit 95, hæc habentur. *Symbolum quod est signaculum fidei, & Orationem Dominicam semper admoneant Sacerdotes populum Christianum. Volumusq; ut disciplinam condignam habeant, qui hæc discere negligunt, sive in jejuniis sive in alia castigatione. Propterea dignum est, ut filios suos donent ad scholas, sive ad Monasteria, ut fidem Catholicam recte discant, & Orationem Dominicam, ut alios docere valeant. Qui verd aliter non poterit, vel in sua lingua hoc discat.* Hæ duæ Constitutiones sunt ipsiusmet Caroli Magni. Non obscure autem ultima agit duntaxat de scholis puerilibus infimi planè ordinis, indicatque præter ejusmodi generis monasticas fuisse etiam alias. Prior reapte item de puerilibus ludis agit, sed in quibus paulum majora debeant proponi. Neutra tamen constitutio doctrinæ alicujus potioris scholas attinet. Hinc intra illas angustias conclusum est etiam illud Episcoporum institutum

stitutum, cuius fit mentio in Capitularis Ansegisi *Additionum* libro secundo capite. 5. hisce verbis. *Inter nos pari consensu decrevimus, ut unusquisq. Episcoporum in scholis habendis, & ad utilitatem Ecclesie militibus Christi preparandis & educandis abhinc majus studium adhiberet. Et in hoc unusquisq. studium volumus probare, ut quando ad provinciale Episcoporum Concilium conveniunt fuerit, unusquisq. Rectorum scholasticos suos eidem concilio adesse faciat, quatenus & ceteris Ecclesiis noverit, & ejus solers studium circa divinum cultum omnibus fiat manifestum.*

Quamquam verò in Capitularibus alibiq; hodie nulla occurrat Caroli constitutio de Scholis Sacrae aut Secularis Sapien-
 tia & liberalium artium majori ordinis, illo tamen auctore, non quidem in omnibus, aliquibus tamen, etiam in Monasteriis studia ejusmodi certum est excoli capta. Enimverò ab illo usque tempore nonnulla etiam Germaniae nostrae Monasteria in studiis ejusmodi fuerunt occupata. Legi hoc loco merentur quae illa de re viri quidam praecleari memoriae prodiderunt. Adferam proinde ex initio superioris seculi Joannis Tritheimii, quo alius nemo majore curam in Studiis & Monasteriorum fata inquisivit, verba ex Chronico Hirsaugiensi. *His temporibus, ait ille, & diu post, erat haec consuetudo Monachorum Benedictinorum celeberrima, ut scholae in singulis penè caenobiis haberentur: quibus non seculares homines, sed Monachi moribus & eruditione praeficiebantur ornatissimi, qui non solum in divinis literis docti essent, verum etiam in Mathematica, Astronomia, Arithmetica, Geometria, Musica, Rhetorica, Poesi & in ceteris omnibus secularis literaturae scientiis eruditissimi haberentur. Ex his multi non solum in Romana lingua docti erant, sed etiam in Hebraica Graeca & Arabica peritissimi, quod ex eorum opusculis facile digno-*

dignoscitur: quamquam vitio scriptorum qui à primæva institutio-
 ne preceptorum paulatim degenerare ceperunt, pauca exem-
 plaria nostris temporibus emendata reperiantur. Quoties autem
 idoneum ad hanc subeundam provinciam Abbas minimè habuis-
 set, de aliquo alio Monasterio petere aptum, non erat verecundum.
 Maximum autem dedecus iudicabant, dociles Monachorum ani-
 mos negligere, quos ut moribus & literis benè instituere possent,
 nullis laboribus, nullis parcebant impensis. Sic namque doctis-
 simus ille Monachus Gemblacensis Sigebertus multo tempore in cœ-
 nobio S. Vincentii Metensi Monachorum preceptor, quamquam de
 alio monasterio, fuit. Ita Strabo Monachus Fuldensis in Hirsfel-
 dia, Notgerus S. Galli in Stabulensi, Albinus Monachus Angli-
 cus in Fulda, Milo S. Amandi in Corbeia, atq; alii complures in
 aliis monasteriis docendi ad tempus tenuerunt officium, ubi con-
 versionis primordia ceperunt. Hæc autem consuetudo sanctissima
 primum in Anglia capit ubi venerabilis ille Monachus & Presby-
 ter Beda Monachorum institutor factus, post se multos doctissimos
 reliquit discipulos. Quantum verò hæc Monachorum institutio
 Ordini nostro profuerit, nemo ignorat, qui veterum historias stu-
 diosius revolvit. Multi enim ex Monachis propter scientiam li-
 terarum incomparabilem ad Episcopatus honorem sunt promoti, qui
 Ordinem nostrum vita & doctrina mirabiliter illustrarunt. Nam
 etiamsi studium literarum nihil conferret Ordini, quàm utilem
 occupationem Monachorum, esset nihilominus maxima veneratio-
 ne à nobis promovendum. Quia nisi mens hominis claustralis ali-
 quo exercitio occupetur delectabili, in multas & varias miseria
 delabitur; quod S. Patres probè intelligentes, lectionem scriptura-
 rum Monachis omnino voluerunt esse familiarem. Hæcenus Trit-
 themius. Idem de Dithmaro Abbate Hirsaugiensi in hæc
 verba scribit. Magna multitudo Monachorum sub ejus regimi-
 ne in hoc monasterio claruit, quorum aliqui sanctitate vite valde
 fuerunt

fuerunt insignes, plures autem propter scientiam & doctrinam scripturarum celeberrimi nominis habitisunt. De diversis quoque Benedictinorum Ordinis per Germaniam Monasteriis Monachi ad scientiam scripturarum hauriendam Hirsaugiam mittebantur, quia talis eo tempore consuetudo in Ordine nostro servabatur, ut Monachi pro pleniori eruditione consequenda, si qui viderentur idonei, ad diversa monasteria instruendi mitterentur. Etiam hæc Tritthemius. Qui ibidem, monasteria nonnulla Germaniæ nostræ societate quadam juncta fuisse, ut per gradus alterum alterius discipulos, secundum doctrinæ varias species exciperet, non dubitavit narrare. Quæ tamen hic repetere, non fore pretium operæ duximus.

Tritthemio adjungere æquum est Paulum Langium ejus discipulum sectatoremque, monachum & ipsum Benedictinum, utpote qui in eandem sententiam in Chronico Citicensi disernerit hisce verbis. Priscis temporibus Caroli Magni & Ottonum, dum Ordo noster Ecclesiam Dei mirum in modum doctrinâ & sanctimonia illustraret, studium sapientiæ permaxime in eo viguit. Et hæc unica fuit & maxima causa quod monachi eligebantur in Episcopos. Tunc enim literarum gymnasia erant in cœnobiis, & potissimum in celebrioribus Archisteriis, Fuldensi videlicet, Hirsfeldensi, Corbejensi, Weiseburgensi, Prumiensi, Tuicensi, Gemblacensi, Hirsaugensi & Treverensi: vacando de Italia, Hispaniæ, Galliæ, cæterarumque provinciarum, præcipue Casinensi, Cluniacensi, Floriacensi, & similibus florentissimis cœnobiis, in quibus Monachi & Abbates claruere in omni scibili doctissimi; qui & multa præclara ad utilitatem legentium & fidei defensionem carmine & prosa ediderunt opuscula, quæ usque in præsens extant, & extabunt in salutem per secula credentium. Nusquam enim eo tempore per Germaniam instituta literarum fuerant gymnasia, imò & aliquot post seculis Academia, vel (ut
ajunt)

ajunt) *Vniuersitatis nomen illustre in omni pene Occidentis Imperio incompertum fuerat. Præter enim Romanum vetustissimum, & Parisiense tunc novum, utpote Karoli Magni iussu, opitulamine & autoritate per nostros doctores Monachos fundatum, nullum in historiis aliud Vniuersale legimus existisse Studium. Proinde Reges & Principes ceteriq; nobiles, ad discendum Dei ritorem cum literis, liberos suos monachis intra claustra tradiderunt institutendos; quorum plerique manentes sub regula, disciplina magisterio in viros creverunt sanctissimos: alii per parentes revocati, moderatores reipublicæ strenui & prudentissimi facti sunt.*

Tertio loco audiemus Aubertum Miræum antiquitatum sequioris ævi curiosum indagatorem. Cujus l. 2. c. 1. *Origin. Monasticar.* hæc sunt verba *Curam iuventutis informanda Pontificibus haud satis pro dignitate tractantibus, ac verè negligentibus. Viri præ cæteris pietatis studis præstantes, quos Monachos dicimus, & in studium impulsæ iuvandi reipubl. sæpè arripuerunt: divinum se numen promereri eo labore procurationeq; versati, in quo tantum momenti esse videbant. Antiqua, Benedicti orum præsertim, Monasteria schola publicæ erant, ad eruditiãam iuventutem, à Viris sanctissimis constituta. Unde haud levis publicæ utilitas exiit: ipsi magnis divitiis atq; ingenibus creverunt, omnibus certatim pro eorum conatus iuvantibus re, opera, consilio. Ex his Monasteriis, velut ex arce Sapientiæ, innumeri Viri prodierunt, utriusque Philosophiæ cognitione præstantes, divini atq; humane. Tantum & Miræus.*

Nolumus nos his tribus nunc & aliorum eodem de argumento narrationes addere, quia non huc attinet nec institutum patitur. Eadem de causâ nec allatorum heic instituemus examen. Liberè tamen profitemur, quàm multa eorum haud posse à nobis admitti, quoniam videntur à veritate nimium aliena. Si sanè hæc ita sese habuissent, longe

longe plurimorum eruditorum monachorum ex illo ævo scripta superessent, inque superstitionibus eorum voluminibus major quædam doctrina eluceret. Nunc autem illius etiam Carolovingici ævi tantum non omnia perquam sunt rudia, & numerus superstes scriptorum est exiguus. Per me igitur licet quidem, addat quis iis an demat fidem. Certum tamen est, ævo etiam illo Carolovingico esse repositos nonnullos, etsi paucos, Cœnobitas sic satis doctos.

Cæterum ut ad scholas Monasteriorum redeamus, saltem apud pleraque hoc effectum fuit Capitularibus editis, ut in Monasteriis si non aliæ triviales tamen haberentur. Et quidem Monasticæ illæ scholæ triviales videntur duplicis fuisse generis. Aliæ in ipsismet monasteriis, CLAVSTRI propterea dictæ, & solis ad Monasticam vitam educandis quasi consecratæ. Quò credibile est pertinere illud Ludovici Pii Imperatoris edictum, quod ab Ansigiso aut Benedicto Levita recitatur *l. 1. Capitularium Addition. capit. 45.* hisce verbis: *Schola in Monasteriis non habeatur nisi eorum qui oblati sunt.* Aliæ autem scholæ EXTERNÆ dictæ extra claustra sunt habitæ, Monachorum tamen nihilominus curâ. Liqueat illud ipsum cum ex aliis quàm multis, tum clarissimè ex iis, quæ in vita Notkeri Balbuli monachi monasterii S. Galli narrantur hisce verbis. *Traduntur post breve tempus Marcello schola Claustræ, cum Beato Notkeri Balbulo & cæteris Monachici habitus puerulis: Externæ verò id est Canonice Isoni cum Salomone & ejus comparibus.*

Majoris cujusque doctrinæ scholas publicas itidem in Monasteriis tunc habitas, equidem haud dixerim. Mihi sanè verosimile videtur, institutionem ejusmodi quamlibet fuisse magis singularem aut privatam; idque in illis duntaxat locis ubi viri eruditionis gloria clari haberentur.

Pp

Qualis

Qualis scilicet Fuldæ fuit Rabanus Maurus, non Bedæ, quod Bruschius scribit, sed Albini discipulus, omnium, quantum ex scriptis conijcere est, sui ævi doctissimus, utpote ad quem audiendum etiam ex Gallia missus olim fuerit ab Aldrico Abbate suo, post Senonensi Episcopo, Servatus Lupus, qui deinceps etiam ipse factus fuit Abbas cœnobii Ferrariensis: uti ab eo (verba sunt Lupi epistola prima) *ingressum caperet divinarum scripturarum*, jam tum ante scilicet *doctorem Grammaticum sortitus à quo præcepta artis acceperat*, non tamen vel *Rhetoricam*, vel *ceteras liberales disciplinas*. Unde obiter discere est, verum esse quod diximus, in paucis duntaxat etiam Galliæ cœnobiis meliores literas fuisse cultas, nec nisi privatâ aliquorum operâ. De Rabano sanè ita etiam scribit Bruschius. *Bibliothecam Fuldensem tantâ librorum multitudine locupletavit ut dinumerari vix queant*. Demum cum se totum divinis libris scribendis dedere vellet, *post habitum regimine in montem D. Petri se consultis, eoque fratres studiorum suorum amulos collocavit: ubi biblica scripta omnia discipulis enarrans, commentariis ea in hunc usque diem extantibus illustravit*. Deinde cum multitudo fratrum rumore piæ conversationis crevisset, *aliud monasterium in monte Joanni Baptista sacrare constituit*. Mitto alia ejusdem Bruschii: quæ nimirum ille narrat etiam de aliis nonnullis Germaniæ nostræ Monasteriis. Fuerit autem omnino operæ pretium legisse quæ de Fuldenfis scholæ rebus erudite disseruit Christoph. Browerus *l. 1. Antiquit. Fuldensium cap. IX. X. XI. XII. XIII. & XIV.* Ast cum judicio expendentibus Monasticam eruditionem, saltim illorum qui Benedicti regulam sequuntur, dissimilis multum propagatæ in iis doctrinæ ratio apparebit. Quod si porro Cœnobiiorum Francici Imperii Carolovingici cum vetustioribus quibus-

quibusque placuerit contentionem instituere, liquidum omnino erit, quæ in illis fuit quondam facta doctrinæ propagatio, ad unius Hiberniæ & Britannicæ exemplum esse institutam. Quin imo quoniam ex Britannia in regnum Francorum nemo advenit olim doctior Albino Alcuino, postquam ipsemet in Britannia divinam humanamque doctrinam in Ebroicensis Ecclesiæ monasterio docuisset, plurimum autem apud Carolum Magnum valuit consilio atque auctoritate; quin hujus eximii viri cum suasionibus tum ductui hæc qualicumque modo rector utiliorque Monasteriorum forma debeatur, equidem haud esse dubitandum arbitror.

SUPPLEMENTVM XXXIII.

Ad pag. LXV.

Haut dissimulabo hic, non omnes viros illos præclaros quos ex Cœnobiis Germaniæ nostræ produisse diximus, nostros esse. Salm utique Paschasium Ratbertum dedit Corbeja Gallica: Halitgerius quoque si non & Amalarius fuit Francogallus. Primi quoque Bremensium Antistites non eruditissimos sed sanctissimos merentur annumerari. Interque eos Anscharium nova quidem Corbeja magistrum habuit suæ scholæ & Ecclesiæ, vetus tamen eruditissimus: ut patet ex vita ejus à Remberto descripta *cap. V.* Fuit porro Anscharius Cœnobiis Corbejæ, initio quidem Gallicæ deinde autem & Novæ sive Saxonice, *magister scholæ*, non tamen nisi puerilis. Liquidum id sanè est de veteri Corbeja *ex cap. 3. & 4. Vita.* Cum in Daniam proficisceretur, eundem cum Autberto itineris socio itidem pueros instituisse dicitur *cap. 6.* iis verbis. *Ipsi quoque divino inspirati amore ad promulgandum devotionis suæ religionem, caperunt curiose pueros querere, quos emerent & ad Dei servitium educarent.*

Pp 2

Præfa-